

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਬਾਬਾ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਵੱਲੋਂ

੧੦੧

ਬੰਦਾਂ ਦੀ ਕਥਾ

ਅਸੀਸ

ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਜੱਗੀ

‘ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ’ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਸਹਿਤ ਸਭ ਤਕ ਪੌਂਚਾਣਾ ਹੈ। ਏਹ ਉਤਮ ਕੰਮ ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਜੱਗੀ ਵਲੋਂ ਬੜੀ ਸੁਘੜਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਗਿਆ ਏ। ਮੇਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਖੇ, ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਹਾਈ ਹੋਏ।

ਸਿੰਘਨਾਟ ਟੀ.ਵੀ. ਅਤੇ
ਖਾਲਸਾ ਨਿਊਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਡਾ. ਜੱਗੀ ਨੇ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹੀ ਹੂਬਹੂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ
ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਅਖੌਤੀ ਸਾਧ
ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ।

੩. ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

‘ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ’ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸੰਕਲਿਤ ਤੀਜੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ, ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ-ਰੁਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਉਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਮਾਪਨ-ਸੂਚਕ ਉਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਪੁਸ਼ਪਿਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ‘ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ’ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸ਼ਪਿਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ‘ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ’ ਦੇ ਚੌਦਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:

*ਜਿਹ ਜਿਹ ਬਿਧ ਜਨਮਨ ਸੁਧਿ ਆਈ।
ਤਿਮ ਤਿਮ ਕਹੇ ਗਿਰੰਥ ਬਨਾਈ।
ਪ੍ਰਥਮੇ ਸਤਿਜੁਗ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਲਹਾ।
ਪ੍ਰਥਮੇ ਦੇਬਿ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੇ ਕਹਾ। ੧੦।*

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ‘ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ’ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਚਰਿਤ-ਨਾਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਦਾ ਹੀ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਟੇਜ ਉਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਯੁਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਨਾਇਕਾਂ ਦੇ ਕਥਾ-ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਕ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ‘ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ’ ਦੇ ੬੩੪ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਜਾਂ ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ‘ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ’ ਨੂੰ ਹੀ ‘ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ’ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਯਵਾਚੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ‘ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ’ ਇਕ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ‘ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ’ ਸੰਗਿਆ ਜਿਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਚਰਿਤ-ਨਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ‘ਅਪਨੀ ਕਥਾ’ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਚਰਿਤ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਕੇਵਲ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕੁਲ ੧੪ ਅਧਿਆਇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਛੰਦ-ਗਿਣਤੀ ੪੭੧ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਕੁਲ ੧੦੧ ਛੰਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਟ-ਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਦਰਜ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਦੇਵੀ ਸਰਸਵਤੀ ਤੋਂ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਯੁਗ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸਥਾਨ-ਪੂਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਖੜਗ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਖੜਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ:

*ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕੇ ਕਰੋ ਸੁ ਹਿਤੁ ਚਿਤ ਲਾਇ।
ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਗਿਰੰਥ ਇਹ ਤੁਮ ਮੁਹਿ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ। ੧।*

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜਿਸ ‘ਕਾਲ’ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੁਜਸਮਾ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ-ਪੁੰਜ ਹੈ। ਉਹ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਖੜਗ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਟਣ ਵਾਲੀ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਤਿ ਬਲਵਾਨ ਹੈ। ਕਦੇ ਨ ਟੁਟਣ ਵਾਲਾ ਹੱਥ ਦਾ ਡੰਡਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ, ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਕੁਮਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਲ ਸੁਟਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰੂਪ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਧਾਰਕ ਅਤੇ ਕਵੀ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਸ ਖੜਗ ਦੀ ਸਦਾ ਜੈ ਹੋਵੇ(੨)।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ‘ਕਾਲ’ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ, ਨਾਂਵਾਂ, ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਧਿਕਤਰ ਰੌਦਰ, ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਵੀਰਤਾ-ਮਈ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ, ਨਿਰਾਕਾਰ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ (੨੬)।

ਸਾਨੂੰ ਸੰਤੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਬਾਬਾ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮੂਲ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਡਾ ਇਹ ਯਤਨ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਧੰਨਵਾਦ

ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ

ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।
ਅਥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਯਤੇ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦^੧

ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ । ਦੋਹਰਾ

ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕੇ ਕਰੋ^੧ ਸੁ ਹਿਤੁ ਚਿਤੁ ਲਾਇ।
ਪੂਰਨ ਕਰੋ^੨ ਗਿਰੰਥ ਇਹੁ ਤੁਮ ਮੁਹਿ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ। ੧।

ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ^੩

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ

ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡ ਖਲਦਲ ਖੰਡ ਅਤਿ ਰਣ ਮੰਡ ਬਰਬੰਡ।
ਭੁਜ ਦੰਗ ਅਖੰਡ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ਜੋਤਿ ਅਮੰਡ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਭੰ।
ਸੁਖ ਸੰਤਾ ਕਰਣੰ ਦੁਰਮਤਿ ਦਰਣੰ ਕਿਲਬਿਖ ਹਰਣੰ ਅਸਿ ਸਰਣੰ।
ਜੈ ਜੈ ਜਗ ਕਾਰਣ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਬਾਰਣ ਮਮ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਣ ਜੈ ਤੇਗੰ। ੨।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਸਦਾ ਏਕ ਜੋਤ੍ਯੰ ਅਜੁਨੀ ਸਰੂਪੰ। ਮਹਾਦੇਵ ਦੇਵੰ ਮਹਾ ਭੂਪ ਭੂਪੰ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਤ੍ਯੰ ਨਿਰੂਪੰ ਨ੍ਰਿਬਾਣੰ। ਕਲੰ ਕਾਰਣੇਯੰ ਨਮੋ ਖੜਗਪਾਣੰ। ੩।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨ੍ਰਿਬਿਕਾਰ ਨਿਤ੍ਯੰ ਨਿਰਾਲੰ। ਨ ਬ੍ਰਿਧੰ ਬਿਸੇਖੰ ਨ ਤਰੁਨੰ ਨ ਬਾਲੰ।
ਨ ਰੰਕੰ ਨ ਰਾਯੰ ਨ ਰੂਪੰ ਨ ਰੇਖੰ। ਨ ਰੰਗੰ ਨ ਰਾਗੰ ਅਪਾਰੰ ਅਭੇਖੰ। ੪।

ਨ ਰੂਪੰ ਨ ਰੇਖੰ ਨ ਰੰਗੰ ਨ ਰਾਗੰ। ਨ ਨਾਮੰ ਨ ਠਾਮੰ ਮਹਾ ਜੋਤਿ ਜਾਗੰ।
ਨ ਦ੍ਰੈਖੰ ਨ ਭੇਖੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਤ੍ਯੰ। ਮਹਾ ਜੋਗ ਜੋਗੰ ਸੁ ਪਰਮੰ ਪਵਿਤ੍ਰਯੰ। ੫।
ਅਜੇਯੰ ਅਭੇਯੰ ਅਨਾਮੰ ਅਠਾਮੰ। ਮਹਾਜੋਗ ਜੋਗੰ ਮਹਾ ਕਾਮ ਕਾਮੰ।
ਅਲੇਖੰ ਅਭੇਖੰ ਅਨੀਲੰ ਅਨਾਦੰ। ਪਰੇਯੰ ਪਵਿਤ੍ਰੰ ਸਦਾ ਨ੍ਰਿਬਿਖਾਦੰ। ੬।

੧. ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗਲਿਕ ਉਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਸੰਖਿਪਤ ਮੂਲ-
ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ 'ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ' ਉਕਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। 'ਗ੍ਰੰਥ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ 'ਗਿਰੰਥੇ' ਅੰਕਿਤ ਹੈ
੨. ਕੁਝ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ 'ਕਥਯਤੇ' ਪਠ ਅਧਿਕ ਹੈ ੩. 'ਕਰੋ' ੪. ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਉਕਤੀ
'ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ' ਤੋਂ ਬਾਦ ਲਿਖੀ ਹੈ

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਹੁਣ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ
ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ

ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। ਦੋਹਰਾ

(ਮੈਂ) ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਨੂੰ ਹਿਤ-ਚਿਤ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ
ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ ਤਾਂ (ਮੈਂ) ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। ੧।

ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ

ਤਲਵਾਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੀ
ਹੈ, ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਸੁਸਜਤਿ ਕਰਦੀ ਹੈ, (ਅਜਿਹੀ) ਬਲਵਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਅਖੰਡ ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਭੁਜ-
ਦੰਡ ਹੈ, ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਫਿਕਿਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ
ਹੈ। (ਇਹ) ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਮਾੜੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਦਲਣ ਵਾਲੀ, ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼
ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਹੇ ਜਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਰੂਪ ! ਤੇਰੀ
ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋਵੇ, (ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ) ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨੂੰ ਉਬਾਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ ਹੈਂ, (ਤਾਂ ਤੇ ਤੇਰੀ) ਹੇ ਤੇਗ! ਜੈ ਜੈ ਹੋਵੇ। ੨।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ) ਸਦਾ ਇਕ-ਜੋਤਿ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਜਨਮੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। (ਤੂੰ)
ਮਹਾਦੇਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦੇਵ ਅਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਰਾਜਾ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਨਿਰਾਕਾਰ, ਨਿੱਤ,
ਰੂਪ-ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਨਿਰਵਾਣ ਸਰੂਪ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹੈਂ, (ਹੇ)
ਖੜਗਧਾਰੀ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ੩। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ) ਨਿਰਾਕਾਰ, ਨਿਰ-ਵਿਕਾਰ, ਸਦੀਵੀ
ਅਤੇ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਨ ਬੁੱਢਾ ਹੈਂ, ਨ ਜਵਾਨ ਹੈਂ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਬਾਲਕ
ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਨ ਕੰਗਾਲ ਹੈਂ, ਨ ਰਾਜਾ ਹੈਂ, (ਤੇਰਾ) ਨ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਰੇਖ ਹੈ। (ਤੇਰਾ)
ਨ (ਕੋਈ) ਰੰਗ ਹੈ, ਨ ਸਨੇਹ ('ਰਾਗ') ਹੈ, ਨ ਪਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਭੇਖ ਹੈ। ੪।

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰਾ) ਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਨ ਰੇਖ ਹੈ, ਨ ਰੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਸਨੇਹ ('ਰਾਗ')
ਹੈ; ਨ ਨਾਮ ਹੈ, ਨ ਠਿਕਾਣਾ ਹੈ, (ਬਸ) ਜਗਣ ਵਾਲੀ (ਤੂੰ) ਮਹਾ ਜੋਤਿ ਹੈਂ। ਨ (ਤੇਰੇ
ਵਿਚ) ਦ੍ਰੇਸ਼ ਹੈ, ਨ ਭੇਖ ਹੈ, (ਤੂੰ) ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਦੀਵੀ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਮਹਾ
ਯੋਗ ਦਾ ਵੀ ਯੋਗ ਅਤੇ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈਂ। ੫। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ) ਅਜਿਤ, ਭੈ-ਰਹਿਤ,
ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਮਹਾ ਯੋਗ ਦਾ ਵੀ ਯੋਗ ਅਤੇ ਮਹਾ ਕਾਮਨਾਵਾਂ
ਦੀ ਵੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਲੋਖੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਭੇਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ
ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਮੁੱਢ ਦੇ ਹੈਂ। (ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ) ਪਰੇ ਹੈਂ, ਪਵਿੱਤਰ ਹੈਂ ਅਤੇ ਸਦਾ ਵਿਵਾਦਾਂ ਤੋਂ
ਰਹਿਤ ਹੈਂ। ੬।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਸੁਆਦੰ ਅਨਾਦੰ ਅਨੀਲੰ ਅਨੰਤੰ। ਅਦ੍ਵੈਖੰ ਅਭੇਖੰ ਮਹੇਸੰ ਮਹੰਤੰ।
 ਨ ਰੇਖੰ ਨ ਸੇਖੰ ਨ ਦ੍ਰੋਹੰ ਨ ਮੋਹੰ। ਨ ਕਾਮੰ ਨ ਕ੍ਰੋਧੰ ਅਜੋਨੀ ਅਜੋਹੰ। ੭।
 ਪਰੇਯੰ ਪਵਿਤ੍ਰੰ ਪੁਨੀਤੰ ਪੁਰਾਣੰ। ਅਜੇਯੰ ਅਭੇਯੰ ਭਵਿਖਯੰ ਭਵਾਣੰ।
 ਨ ਰੋਗੰ ਨ ਸੋਗੰ ਸੁ ਨਿਤ੍ਯੰ ਨਵੀਨੰ। ਅਜਾਯੰ ਸਹਾਯੰ ਪਰਮੰ ਪ੍ਰਬੀਨੰ। ੮।

ਸੁ ਭੂਤੰ ਭਵਿਖਯੰ ਭਵਾਨੰ ਭਵੇਯੰ। ਨਮੋ ਨ੍ਰਿਬਕਾਰੰ ਨਮੋ ਨ੍ਰਿਜੁਰੇਯੰ।
 ਨਮੋ ਦੇਵ ਦੇਵੰ ਨਮੋ ਰਾਜ ਰਾਜੰ। ਨਿਰਾਲੰਬੰ ਨਿਤ੍ਯੰ ਸੁ ਰਾਜਾਧਿਰਾਜੰ। ੯।
 ਅਲੇਖੰ ਅਭੇਖੰ ਅਭੂਤੰ ਅਦ੍ਵੈਖੰ। ਨ ਰਾਗੰ ਨ ਰੰਗੰ ਨ ਰੂਪੰ ਨ ਰੇਖੰ।
 ਮਹਾ ਦੇਵ ਦੇਵ ਮਹਾ ਜੋਗ ਜੋਗੰ। ਮਹਾ ਕਾਮ ਕਾਮੰ ਮਹਾ ਭੋਗ ਭੋਗੰ। ੧੦।

ਕਹੂੰ ਰਾਜਸੰ ਤਾਮਸੰ ਸਾਤਕੇਯੰ। ਕਹੂੰ ਨਾਰਿ ਕੋ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਨਰੇਯੰ।
 ਕਹੂੰ ਦੇਵੀਯੰ ਦੇਵਤੰ ਦਈਤ ਰੂਪੰ। ਕਹੂੰ ਰੂਪੰ ਅਨੇਕ ਧਾਰੇ ਅਨੂਪੰ। ੧੧।
 ਕਹੂੰ ਫੂਲ ਹੈ ਕੈ ਭਲੇ ਰਾਜ ਫੂਲੇ। ਕਹੂੰ ਭਵਰ ਹੈ ਕੈ ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਭੂਲੇ।
 ਕਹੂੰ ਪਵਨ ਹੈ ਕੈ ਬਹੇ ਬੋਗਿ ਐਸੇ। ਕਹੇ ਮੇ ਨ ਆਵੇ ਕਥੋ ਤਾਹਿ ਕੈਸੇ। ੧੨।

ਕਹੂੰ ਨਾਦ ਹੈ ਕੈ ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਬਾਜੇ। ਕਹੂੰ ਪਾਰਧੀ ਹੈ ਧਰੇ ਬਾਨ ਰਾਜੇ।
 ਕਹੂੰ ਮ੍ਰਿਗ ਹੈ ਕੈ ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਮੋਹੇ। ਕਹੂੰ ਕਾਮਕੀ ਜਿਉ ਧਰੇ ਰੂਪ ਸੋਹੇ। ੧੩।
 ਨਹੀ ਜਾਨਿ ਜਾਈ ਕਛੁ ਰੂਪ ਰੇਖੰ। ਕਹਾ ਬਾਸ ਤਾ ਕੋ ਫਿਰੈ ਕਉਨ ਭੇਖੰ।
 ਕਹਾ ਨਾਮ ਤਾ ਕੋ ਕਹਾ ਕੈ ਕਹਾਵੈ। ਕਹਾ ਮੈ ਬਖਾਨੇ ਕਹੇ ਮੇ ਨ ਆਵੈ। ੧੪।

ਨ ਤਾਕੇ ਕੋਈ ਤਾਤ ਮਾਤੰ ਨ ਭਾਯੰ। ਨ ਪੁਤ੍ਰੰ ਨ ਪੋਤ੍ਰੰ ਨ ਦਾਯਾ ਨ ਦਾਯੰ।
 ਨ ਨੇਹੰ ਨ ਗੋਹੰ ਨ ਸੈਨੰ ਨ ਸਾਥੰ। ਮਹਾ ਰਾਜ ਰਾਜੰ ਮਹਾ ਨਾਥ ਨਾਥੰ। ੧੫।
 ਪਰਮੰ ਪੁਰਾਨੰ ਪਵਿਤ੍ਰੰ ਪਰੇਯੰ। ਅਨਾਦੰ ਅਨੀਲੰ ਅਸੰਭੰ ਅਜੇਯੰ।
 ਅਭੇਦੰ ਅਛੇਦੰ ਪਵਿਤ੍ਰੰ ਪ੍ਰਮਾਥੰ। ਮਹਾ ਦੀਨ ਦੀਨੰ ਮਹਾ ਨਾਥ ਨਾਥੰ। ੧੬।

(ਤੂੰ) ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ ਹੈਂ, ਆਪ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਆਦਿ ਦੇ ਹੈਂ; ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਦ੍ਰਿਸ਼-ਰਹਿਤ, ਭੇਖ-ਰਹਿਤ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਅਤੇ ਅਤਿ ਮਹਾਨ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਨ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਨ ਸੁਕਦਾ ਹੈਂ, ਨ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਦਗਾ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਮੋਹ ਹੈ। ਨ (ਤੇਰੇ ਵਿਚ) ਕਾਮਨਾ ਹੈ, ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ, (ਤੂੰ) ਅਜੂਨੀ ਅਤੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੈਂ। ੭। (ਤੂੰ) ਮਨ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ; ਪਵਿਤਰ, ਪਾਵਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਅਜਿਤ ਅਤੇ ਭੈ-ਰਹਿਤ ਹੈਂ; (ਤੂੰ) ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿਖਤ ਵਿਚ (ਮੌਜੂਦ) ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਰੋਗ-ਸੋਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਸਦਾ ਨਵੀਨ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, (ਸਭ ਦਾ) ਸਹਾਇਕ ਹੈਂ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਅਤੇ ਨਿਪੁਣ ਹੈਂ। ੮।

(ਤੂੰ) ਭੂਤ, ਭਵਿਖਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ। (ਹੇ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, (ਹੇ) ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵਤਾ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, (ਹੇ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ! ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ) ਆਧਾਰ-ਰਹਿਤ, ਸਦੀਵੀ, ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਰਾਜਾ ਹੈਂ। ੯। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ) ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਭੇਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਭੌਤਿਕਤਾ ਤੋਂ ਉਚਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ। (ਤੇਰਾ) ਨ ਰਾਗ ਹੈ, ਨ ਰੰਗ ਅਤੇ ਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਨ ਰੇਖ ਹੈ। (ਤੂੰ) ਮਹਾਦੇਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦੇਵ ਅਤੇ ਯੋਗਾਂ ਦਾ ਵੀ ਯੋਗ ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕਾਮਨਾ ਅਤੇ ਮਹਾ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਵੀ ਭੋਗ ਹੈਂ। ੧੦।

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ) ਕਿਤੇ ਜਸੇ, ਸਤੇ ਅਤੇ ਤਮੇ (ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ) ਹੈਂ, ਕਿਤੇ ਇਸਤਰੀ (ਮੋਹਿਨੀ) ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਰ (ਵਿਸ਼ਣੂ) ਹੈਂ। (ਤੂੰ) ਕਿਤੇ ਦੇਵੀ, ਕਿਤੇ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਦੈਤ ਰੂਪ ਹੈਂ ਅਤੇ ਕਿਤੇ (ਤੂੰ) ਅਨੇਕ ਅਨੂਪਮ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੧੧। (ਤੂੰ) ਕਿਤੇ ਫੂਲ ਹੋ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਕਿਤੇ ਭੋਰਾ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰੀ ਬੇਖਬਰੀ ਨਾਲ (ਫੂਲਾਂ ਵਿਚ) ਭੁਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਕਿਤੇ (ਤੂੰ) ਪੌਣ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ; ਮੈਥੋਂ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ (ਸਥਿਤੀ) ਦਾ ਕਥਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ। ੧੨।

(ਤੂੰ) ਕਿਤੇ ਨਾਦ ਹੋ ਕੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਵਜ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਕਿਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ (ਕਮਾਨ ਉਤੇ) ਤੀਰ ਰਖ ਕੇ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਕਿਤੇ ਹਿਰਨ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ; ਕਿਤੇ 'ਰਤੀ' (ਕਾਮ ਦੀ ਪਤਨੀ) ਵਾਂਗ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ੧੩। ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਕੁਝ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸਦਾ ਵਾਸਾ ਕਿਥੇ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਭੋਸ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ? ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਥੋਂ ਦਾ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ? ਮੈਂ ਕੀ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ (ਕਿਉਂਕਿ) ਮੈਥੋਂ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ੧੪।

ਉਸਦਾ ਨ ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਨ ਮਾਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਭਰਾ ਹੈ। ਨ (ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ) ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਨ ਪੋਤਰਾ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਦਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਦਾਇਆ (ਖਿਡਾਵਾ) ਹੈ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਨ ਸਨੇਹ ਹੈ, (ਉਸ ਦਾ) ਨ ਘਰ ਹੈ, ਨ ਫੌਜ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਸਾਥ ਹੈ; (ਉਹ) ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਤੇ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਹਾਨਾਥ ਹੈ। ੧੫। (ਉਹ) ਪਰਮ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ, ਪਵਿਤਰ ਹੈ ਅਤੇ (ਮਨ-ਬਾਣੀ ਤੋਂ) ਪਰੇ ਹੈ। ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਜਿਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ। (ਉਹ) ਭੇਦ-ਰਹਿਤ, ਛੇਦਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਪਵਿਤਰ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੈ। (ਉਹ) ਧਰਮੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਧਰਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਹਾਨ ਨਾਥ ਹੈ। ੧੬।

੧. 'ਨਰਾਲੰਬ' ੨. 'ਕਥੋ'

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਅਦਾਰੀ ਅਦਾਰੀ ਅਲੇਖ ਅਭੇਖ। ਅਨੰਤ ਅਨੀਲ ਅਰੂਪ ਅਦੈਖ।
 ਮਹਾ ਤੇਜ ਤੇਜ ਮਹਾ ਜ਼ਾਲ ਜ਼ਾਲ। ਮਹਾ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾ ਕਾਲ ਕਾਲ। ੧੭।
 ਕਰੰ ਬਾਮ ਚਾਪਿਯੰ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ਕਰਾਲੰ। ਮਹਾ ਤੇਜ ਤੇਜੰ ਬਿਰਾਜੈ ਬਿਸਾਲੰ।
 ਮਹਾ ਦਾਤ ਦਾਤੰ ਸੁ ਸੇਰੰ ਅਪਾਰੰ। ਜਿਨੈ ਚਰਬੀਯੰ ਜੀਵ ਜਗ੍ਯੰ ਹਜਾਰੰ। ੧੮।

ਭਮਾ ਭੰਡ ਭਉਰੂ ਸਿਤਾਸੇਤ ਛਤ੍ਰੰ। ਹਾਹਾ ਹੂਹ ਹਾਸੰ ਝਮਾ ਝਮ ਅਤ੍ਰੰ।
 ਮਹਾ ਘੋਰ ਸਬਦੰ ਬਜੇ ਸੰਖ ਐਸੰ। ਪੁਲੈ ਕਾਲ ਕੇ ਕਾਲ ਕੀ ਜ਼ਾਲ ਜੈਸੰ। ੧੯।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਘਣੰ ਘੰਟ ਬਾਜੰ। ਧੁਣੰ ਮੇਘ ਲਾਜੰ।
 ਭਯੋ ਸਦ ਏਵੰ। ਹਤਿਯੋ ਨੀਰ ਧੇਵੰ। ੨੦।
 ਘੁਰੰ ਘੁੰਘਰੇਯੰ। ਧੁਣੰ ਨੇਵਰੇਯੰ।
 ਮਹਾ ਨਾਦ ਨਾਦੰ। ਸੁਰੰ ਨਿਰਬਿਖਾਦੰ। ੨੧।

ਸਿਰੰ ਮਾਲ ਰਾਜੰ। ਲਖੇ ਰੁਦ੍ਰ ਲਾਜੰ।
 ਸੁਭੇ ਚਾਰ ਚਿਤ੍ਰੰ। ਪਰਮੰ ਪਵਿਤ੍ਰੰ। ੨੨।
 ਮਹਾ ਗਰਜ ਗਰਜੰ। ਸੁਣੇ ਦੂਤ ਲਰਜੰ।
 ਸੁਵੰ ਸੁਣ ਸੇਹੰ। ਮਹਾ ਮਾਨ ਮੇਹੰ। ੨੩।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਸ੍ਰਿਜੇ ਸੇਤਜੰ ਜੇਰਜੰ ਉਤਭੁਜੇਵੰ। ਰਚੇ ਅੰਡਜੰ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਏਵੰ।
 ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾਯੰ ਜਿਮੀ ਆਸਮਾਣੰ। ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਕਥ੍ਯੰ ਕੁਰਾਣੰ ਪੁਰਾਣੰ। ੨੪।
 ਰਚੇ ਰੈਣ ਦਿਵਸੰ ਬਪੇ ਸੂਰ ਚੰਦ੍ਰੰ। ਠਣੇ ਦਈਵ ਦਾਨੋ ਰਚੇ ਬੀਰ ਕਿੰਦ੍ਰੰ।
 ਕਰੀ ਲੋਹ ਕਲਮੰ ਲਿਖ੍ਯੋ ਲੇਖ ਮਾਥੰ। ਸਬੈ ਜੇਰ ਕੀਨੋ ਬਲੀ ਕਾਲ ਹਾਥੰ। ੨੫।

ਕਈ ਮੇਟਿ ਡਾਰੇ ਉਸਾਰੇ ਬਨਾਏ। ਉਪਾਰੇ ਗੜੇ ਫੇਰਿ ਮੇਟੇ ਉਪਾਏ।
 ਕ੍ਰਿਆ ਕਾਲ ਜੂ ਕੀ ਕਿਨੂ ਨ ਪਛਾਨੀ। ਘਨਿਯੋ ਪੈ ਬਿਹੈ ਹੈ ਘਨਿਯੋ ਪੈ ਬਿਹਾਨੀ। ੨੬।
 ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸੇ ਕੀਟ ਕੋਟੈ ਬਨਾਏ। ਕਿਤੇ ਰਾਮ ਸੇ ਮੇਟਿ ਡਾਰੇ ਉਪਾਏ।
 ਮਹਾਦੀਨ ਕੇਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਾਭਿ ਹੂਏ। ਸਮੇ ਆਪਨੀ ਆਪਨੀ ਅੰਤਿ ਮੂਏ। ੨੭।

(ਉਹ) ਦਾਗ-ਰਹਿਤ, ਫ਼ਰੋਬ-ਰਹਿਤ, ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਤੇ ਭੇਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। (ਉਹ) ਅਨੰਤ, ਅਨੀਲ (ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਪਰੇ) ਅਰੂਪ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੈ। (ਉਹ) ਤੇਜਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਤੇਜ ਅਤੇ ਅਗਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮਹਾ ਅਗਨੀ ਹੈ। (ਉਹ) ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾ ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕਾਲਾਂ ਦਾ ਮਹਾ-ਕਾਲ ਹੈ। ੧੭। (ਜਿਸ ਦੇ) ਖਬੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਸ (ਅਤੇ ਸਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ) ਭਿਆਨਕ ਤਲਵਾਰ ਹੈ। ਤੇਜਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਹਾ ਤੇਜ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। (ਉਹ) ਦਾਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਹਾ ਦਾਤ (ਆਪਣੇ) ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਯੱਗਾਂ (ਜਾਂ ਜਗਤ) ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਚਬ ਲਿਆ ਹੈ। ੧੮।

(ਮਹਾ ਕਾਲ ਦਾ) ਭਉਰੂ ਭੰਮ ਭੰਮ ਕਰ ਕੇ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ (ਉਸ ਦਾ) ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਛਤ੍ਰ ਹੈ। (ਉਹ) ਹਾਹਾ-ਹੂਹ ਕਰ ਕੇ ਹਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸਦੇ) ਅਸਤ੍ਰ ਚਮਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਾ ਘੋਰ ਧੁੰਨ ਨਾਲ ਸੰਖ ਅਜਿਹੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪਰਲੋ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਦੀ ਜਵਾਲਾ ਭੜਕ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ੧੯।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਘਨਘੋਰ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਘੰਟੇ ਵਜਦੇ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਧੁੰਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਦਲ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬਾਤ੍ਰੁ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ। ੨੦। ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਝਾਂਝਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਨਾਦਾਂ ਵਿਚ (ਉਸ ਦੇ) ਮਹਾ ਨਾਦ ਦਾ ਸਵਰ ਦੁਖ-ਕਲੋਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ (ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ)। ੨੧।

(ਉਸ ਦੇ) ਸਿਰ ਤੇ ਮਾਲਾ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰੁਦਰ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ) ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤ ਸੋਭਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ੨੨। (ਉਸ ਦੀ) ਮਹਾਨ ਗਰਜ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਯਮ-ਦੂਤ ਕੰਬਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਉਸ ਦੇ ਗੱਲੇ ਵਿਚ ਪਈ ਨਰ-ਮੁੰਡ-ਮਾਲਾ ਵਿਚੋਂ) ਚੌਂਦਾ ਹੋਇਆ ਲਹੂ (ਇਤਨਾ) ਸੌਭ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਮਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨੩।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

(ਉਸ ਨੇ) ਸੇਤਜ, ਜੇਰਜ ਅਤੇ ਉਤਭੁਜ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਡਜ ਤੋਂ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ ਹੀ) ਦਿਸ਼ਾ, ਵਿਦਿਸ਼ਾ, ਜਮੀਨ ਅਤੇ ਆਸਮਾਨ (ਬਣਾਏ ਹਨ) ਅਤੇ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ, ਕੁਰਾਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨੪। (ਉਸ ਨੇ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਵੀਰ ਸੂਰਮੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਲੋਹ-ਕਲਮ (ਤਕਦੀਰ ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ) ਬਣਾਈ ਅਤੇ (ਸਭ ਦੇ) ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਲ ਦੇ ਬਲਵਾਨ ਹੱਥ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨੫।

(ਉਸ ਨੇ) ਕਈ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਾਰ ਕੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ) ਉਖਾੜਿਆ, ਬਣਾਇਆ, ਫਿਰ ਮੋਟਿਆ ਅਤੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਕਾਲ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ (ਕਾਰਵਾਈ) ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬੀਤ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬੀਤੀ ਹੈ। ੨੬। (ਉਸ ਨੇ) ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਗੇ ਕਰੋੜਾਂ ਬਣਾਏ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਰਾਮ ਵਰਗੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਮੁਹੰਮਦ (ਮਹਾਦੀਨ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਹੋਏ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ (ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ) ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ। ੨੭।

ਸਿੰਘਣੀਏ
TV & Radio

ਕਾਨਟਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ

ਜਿਤੇ ਅਉਲੀਆ ਅੰਬੀਆ ਹੋਇ ਬੀਤੇ। ਤਿਤ੍ਰਯੋ ਕਾਲ ਜੀਤਾ ਨ ਤੇ ਕਾਲੇ ਜੀਤੇ।
ਜਿਤੇ ਰਾਮ ਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੁਇ ਬਿਸਨੁ ਆਏ। ਤਿਤ੍ਰਯੋ ਕਾਲ ਖਾਪਿਓ ਨ ਤੇ ਕਾਲ ਘਾਏ। ੨੮।
ਜਿਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਸੇ ਚੰਦ੍ਰ ਸੇ ਹੋਤ ਆਏ। ਤਿਤ੍ਰਯੋ ਕਾਲ ਖਾਪਾ ਨ ਤੇ ਕਾਲਿ ਘਾਏ।
ਜਿਤੇ ਅਉਲੀਆ ਅੰਬੀਆ ਗਉਸ ਹੈ ਹੈਂ। ਸਭੈ ਕਾਲ ਕੇ ਅੰਤ ਦਾਤਾ ਤਲੈ ਹੈ। ੨੯।

ਜਿਤੇ ਮਾਨਧਾਤਾਦਿ ਰਾਜਾ ਸੁਹਾਏ। ਸਭੈ ਬਾਧਿ ਕੈ ਕਾਲ ਜੇਲੈ ਚਲਾਏ।
ਜਿਨੈ ਨਾਮ ਤਾ ਕੇ ਉਚਾਰੇ ਉਬਾਰੇ। ਬਿਨਾ ਸਾਮ ਤਾ ਕੀ ਲਖੇ ਕੋਟਿ ਮਾਰੇ। ੩੦।

ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਚਮਕਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ। ਅਭੂਤੰ ਭਯਾਣੀ। ਧੁਣੈ ਨੇਵਰਾਣੀ। ਘੁਰੰ ਘੁੰਘੁਯਾਣੀ। ੩੧।
ਚਤੁਰ ਬਾਹ ਚਾਰੰ। ਨਿਜੂਟੰ ਸੁਧਾਰੰ। ਗਦਾ ਪਾਸ ਸੋਹੰ। ਜਮੰ ਮਾਨ ਮੋਹੰ। ੩੨।

ਸੁਭੰ ਜੀਭ ਜੁਆਲੰ। ਸੁ ਦਾਤਾ ਕਰਾਲੰ। ਬਜੀ ਬੰਬ ਸੰਖੰ। ਉਠੇ ਨਾਦੰ ਬੰਖੰ। ੩੩।
ਸੁਭੰ ਰੂਪ ਸਿਆਮੰ। ਮਹਾ ਸੋਭ ਧਾਮੰ। ਛਬੇ ਚਾਰੁ ਚਿੰਤੁੰ। ਪਰੇਅੰ ਪਵਿਤੁੰ। ੩੪।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਸਿਰੰ ਸੇਤ ਛਤੁੰ ਸੁ ਸੁਭੁੰ ਬਿਰਾਜੰ। ਲਖੇ ਛੈਲ ਛਾਇਆ ਕਰੇ ਤੇਜ ਲਾਜੰ।
ਬਿਸਾਲਾ ਲਾਲ ਨੈਨੰ ਮਹਾਰਾਜ ਸੋਹੰ। ਵਿਗੰ ਅੰਸੁਮਾਲੰ ਹਸੰ ਕੋਟਿ ਕ੍ਰੋਹੰ। ੩੫।
ਕਹੂੰ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸੋਹੰ। ਕਹੂੰ ਦੇਵ ਕੰਨਿਆਨਿ ਕੇ ਮਾਨ ਮੋਹੰ।
ਕਹੂੰ ਬੀਰ ਹੈ ਕੇ ਧਰੇ ਬਾਨ ਪਾਨੰ। ਕਹੂੰ ਭੂਪ ਹੈ ਕੈ ਬਜਾਏ ਨਿਸਾਨੰ। ੩੬।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਧਨੁਰ ਬਾਨ ਧਾਰੇ। ਛਕੇ ਛੈਲ ਭਾਰੇ।
ਲਏ ਖਗ ਐਸੇ। ਮਹਾਬੀਰ ਜੈਸੇ। ੩੭।
ਜੁਰੇ ਜੰਗ ਜੋਰੰ। ਕਰੇ ਜੁਧ ਘੋਰੰ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਦਿਆਲੰ। ਸਦਾਯੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ। ੩੮।

੧. ਕਈ ਬੀਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਉਕਤੀ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਲਿਖੀ ਹੈ ੨. 'ਨਿਜੂਟੰ' ੩. 'ਬਿਸਾ'

ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਧਰਮ-ਆਗੂ ਅਥਵਾ ਪੈਗੰਬਰ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸਭ ਨੂੰ) ਕਾਲ ਨੇ ਜਿਤਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਾਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਿਤ ਸਕੇ। ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਣੂ ਦੇ (ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਮ ਵਰਗੇ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਖਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਹ ਕਾਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ੨੮। ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਇੰਦਰ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਖਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਕਾਲ ਨੂੰ ਨ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕੇ। ਜਿਤਨੇ ਔਲੀਏ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਦਾਤ੍ਰਾਂ ਹੋਣਾਂ ਚਿੱਥੇ ਗਏ ਹਨ। ੨੯।

ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਮਾਨਧਾਤਾ ਆਦਿ ਸ਼ੇਭਾਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਸਭ ਨੂੰ ਥੰਨੁ ਕੇ ਕਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ (ਜੇਲੈ) ਕਰ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਉਧਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਉਸ (ਕਾਲ) ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਗਿਆਂ, ਕਰੋੜਾਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਵੇਖੇ ਹਨ। ੩੦।

ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

(ਮਹਾਕਾਲ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ) ਤਲਵਾਰ ਚਮਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। (ਉਸ ਦੀਆਂ) ਝਾਂਝਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩੧। ਉਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਾਂਹਵਾਂ ਹਨ, (ਸਿਰ ਉਤੇ) ਸੁੰਦਰ ਜੂਝਾ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਉਸ) ਕੋਲ ਗਦਾ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ ਜੋ ਜਮ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੈ (ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ)। ੩੨।

ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਜੀਭ ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਾਤ੍ਰਾਂ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਹਨ। ਧੌਂਸੇ ਅਤੇ ਸੰਖ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਗਰਜ ਵਰਗਾ ਨਾਦ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੩੩। (ਉਸ ਦਾ) ਸਾਂਵਲਾ ਰੂਪ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਜੋ) ਮਹਾਨ ਸੋਭਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। (ਉਸ ਦਾ ਚਿੱਤਰ) ਸੁੰਦਰ ਚਿੱਤਰ ਵਰਗਾ ਹੈ (ਜੋ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ) ਪਰੇ (ਅਤਿਅੰਤ) ਪਵਿਤਰ ਹੈ। ੩੪।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

(ਉਸ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸਫੈਦ ਛਤ੍ਰ ਸੋਭਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੀ) ਛਵੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤੇਜ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਵੀ ਲਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਉਸ) ਮਹਾਨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲਾਲ ਲੋਚਨ ਸੋਭਦੇ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸਾਹਮਣੇ ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜ ('ਅੰਸੁਮਾਲੰ') ਹੀਣਤਾ ('ਹਸੰ') ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਝਦੇ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੀ ਚਮਕ ਗੰਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ)। ੩੫। ਕਿਤੇ (ਉਹ) ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਅਪੰਛਰਾਂ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਸੂਰਵੀਰ ਹੋ ਕੇ (ਉਸ ਨੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਾਣ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਰਾਜਾ ਹੋ ਕੇ ਧੌਂਸਾ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੩੬।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

(ਉਸ ਨੇ) ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਯੁੱਧ-ਵੀਰ ਵਾਂਗ ਫਥ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਇੰਜ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩੭। (ਉਹ ਜਦੋਂ ਕਦੇ) ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੁਟਦਾ ਹੋ (ਤਾਂ) ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। (ਉਹ) ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ। ੩੮।

ਸਿੰਘਨਾਦ
TV & Radio

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਖ਼ਾਲਸਾ ਨਿਊਜ਼

ਸਦਾ ਏਕ ਰੂਪੰ। ਸਭੈ ਲੋਕ ਭੂਪੰ।
ਅਜੇਅੰ ਅਜਾਯੰ। ਸਰਨਿਯੰ ਸਹਾਯੰ। ੩੯।
ਤਪੈ ਖਗ ਪਾਨੰ। ਮਹਾ ਲੋਕ ਦਾਨੰ।
ਭਵਿਖਅੰ ਭਵੇਅੰ। ਨਮੋ ਨਿਰਜੁਰੇਅੰ। ੪0।

ਮਧੋ ਮਾਨ ਮੁੰਡੰ। ਸੁਭੰ ਰੁੰਡ ਝੁੰਡੰ।
ਸਿਰੰ ਸੇਤ ਛਤੁੰ। ਲਸੰ ਹਾਥ ਅਤੁੰ। ੪੧।
ਸੁਣੇ ਨਾਦ ਭਾਰੀ। ਤੁਸੈ ਛਤੁਧਾਰੀ।
ਦਿਸਾ ਬਸਤੁ ਰਾਜੰ। ਸੁਣੇ ਦੋਖ ਭਾਜੰ। ੪੨।

ਸੁਣੇ ਗਦ ਸਦੰ। ਅਨੰਤੰ ਬੇਹਦੰ।
ਘਟਾ ਜਾਣੁ ਸਿਆਮੰ। ਦੁਤੰ ਅਭਿਰਾਮੰ। ੪੩।
ਚਤੁਰ ਬਾਹ ਚਾਰੰ। ਕਰੀਟੰ ਸੁਧਾਰੰ।
ਗਦਾ ਸੰਖ ਚਕੁੰ। ਦਿਪੈ ਕੂਰ ਬਕੁੰ। ੪੪।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਰਾਜਿਅੰ। ਨਿਹਾਰ ਕਾਮ ਲਾਜਿਯੰ।
ਅਲੋਕ ਲੋਕ ਸੋਭਿਅੰ। ਬਿਲੋਕ ਲੋਕ ਲੋਭਿਅੰ। ੪੫।
ਚਮਕਿ ਚੰਦ੍ਰ ਸੀਸਿਯੰ। ਰਹਿਯੋ ਲਜਾਇ ਈਸਯੰ।
ਸੁ ਸੋਭ ਨਾਗ ਭੂਖਣੰ। ਅਨੇਕ ਦੁਸਟ ਦੂਖਣੰ। ੪੬।

ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਪਾਣ ਧਾਰੀਯੰ। ਕਰੋਰ ਪਾਪ ਟਾਰੀਯੰ।
ਗਦਾ ਗ੍ਰਿਸਟ ਪਾਣਿਯੰ। ਕਮਾਣ ਬਾਣ ਤਾਣਿਯੰ। ੪੭।
ਸਬਦ ਸੰਖ ਬਜਿਯੰ। ਘਣੰਕਿ ਘੁੰਮਰ ਗਜਿਯੰ।
ਸਰਨਿ ਨਾਥ ਤੋਰੀਯੰ। ਉਬਾਰ ਲਾਜ ਮੋਰੀਯੰ। ੪੮।

ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਸੋਹੀਯੰ। ਬਿਸੇਖ ਦੇਵ ਸੋਹੀਯੰ।
ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵਲੰ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਕੇਵਲੰ। ੪੯।
ਸੁ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਏਕਿਯੰ। ਧਰੇ ਸਰੂਪ ਅਨੇਕਿਯੰ।
ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਪਾਣ ਰਾਜਈ। ਬਿਲੋਕ ਪਾਪ ਭਾਜਈ। ੫0।

ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਸੁ ਦੇਹਯੰ। ਤਨੋ ਮਨੋ ਕਿ ਮੋਹਿਯੰ।
ਕਮਾਣ ਬਾਣ ਧਾਰਹੀ। ਅਨੇਕ ਸਤੁ ਟਾਰਹੀ। ੫੧।
ਘਮਕਿ ਘੁੰਘਰੰ ਸੁਰੰ। ਨਵੰ ਨਨਾਦ ਨੂਪਰੰ।
ਪ੍ਰਜੁਆਲ ਬਿਜੁਲੰ ਜੁਲੰ। ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਰਮ ਨਿਰਮਲੰ। ੫੨।

(ਉਹ) ਸਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਜਿਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। (ਉਹ) ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩੯। (ਉਸ ਦੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਤਪ ਰਹੀ ਹੈ (ਅਰਥਾਤ ਚਲਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੀ ਹੈ), (ਉਹ) ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਦਾਨੀ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿਖਤ ਕਾਲ ਵਿਚ (ਜਿਸ ਦੇ) ਜੋੜ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, (ਉਸ ਪਰਮ-ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ੪0।

ਮਧੁ ਦੈਂਤ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਧੜਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਸੋਭਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਸਫੈਦ ਛਤੁ (ਭੁਲਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਅਸਤੁ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਹਨ। ੪੧। (ਉਸ ਦੇ) ਭਾਰੀ ਨਾਦ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਛਤੁਧਾਰੀ ਰਾਜੇ ਵੀ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਹੀ (ਉਸ ਦੇ) ਬਸਤੁ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਨਗਨ ਹੈ), (ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ) ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋਖ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੪੨।

(ਉਸ ਦੀ) ਗਦਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਨੰਤ ਅਤੇ ਬੇਹੱਦ (ਡਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਮਾਨੋ ਕਾਲੀ ਘਟਾ (ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ) ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹੈ। ੪੩। (ਉਸ ਦੀਆਂ) ਸੁੰਦਰ ਚਾਰ ਬਾਂਹਵਾਂ ਹਨ ਅਤੇ (ਸਿਰ ਉਤੇ) ਮੁਕਟ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਉਸ ਦਾ) ਗਦਾ, ਸੰਖ, ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਟੇਢੀਆਂ (ਭਵਾਂ) ਲਿਸ਼ਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ੪੪।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

(ਤੇਰਾ) ਅਨੂਪਮ ਰੂਪ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮ-ਦੇਵ ਵੀ ਲਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਤੇਰੀ) ਅਲੌਕਿਕ (ਸੋਭਾ) ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ੪੫। (ਤੇਰੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਤੂੰ) ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ (ਜੋ) ਅਨੇਕ ਦੁਸਟਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੪੬।

(ਤੂੰ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਜੋ) ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। (ਤੂੰ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਦਾ (ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ) ਅਤੇ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਬਾਣ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੪੭। (ਤੇਰੇ) ਸੰਖ ਦੇ ਵਜਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਬਦ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਗੜਕ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਥ! (ਮੈਂ) ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਰਖ ਲਵੋ। ੪੮।

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੂੰ) ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਪੂਜਾ-ਧਾਮ ਹੈਂ, ਨਿਰੋਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈਂ। ੪੯। (ਤੂੰ) ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਇਕ-ਸਮਾਨ ਹੈਂ, (ਤੂੰ) ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਤੇਰੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪਾਪ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੫0।

(ਤੇਰੀ) ਦੇਹ (ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ) ਸਿੰਗਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਜੋ) ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। (ਤੂੰ) ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਬਾਣ ਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਜੋ) ਅਨੇਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੫੧। (ਤੇਰੇ) ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਝਾਂਝਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ। (ਤੇਰੀ) ਚਮਕ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਜਵਾਲਾ ਵਰਗੀ ਹੈ (ਜੋ) ਪਰਮ ਪਵਿਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। ੫੨।

ਤ੍ਰੁਪੁਸਾਦਿ। ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਨਵ ਨੇਵਰ ਨਾਦ ਸੁਰੰ ਨਿਮਲੰ। ਮੁਖ ਬਿਜੁਲ ਜੁਆਲ ਘਣੰ ਪ੍ਰਜੁਲੰ।
ਮਦਰਾ ਕਰ ਮਤ ਮਹਾ ਭਭਕੰ। ਬਨ ਮੈ ਮਨੋ ਬਾਘ ਬਚਾ ਬਬਕੰ। ੫੩।
ਭਵ ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਭਵਾਨ ਭਵੰ। ਕਲ ਕਾਰਣ ਉਬਾਰਣ ਏਕ ਤੁਵੰ।
ਸਭ ਠੋਰ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਤ ਨਯੰ। ਮ੍ਰਿਦ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਤੁਯੰ ਸੁਭਯੰ। ੫੪।

ਦ੍ਰਿੜ ਦਾੜ ਕਰਾਲ ਦ੍ਰੈ ਸੇਤ ਉਧੰ। ਜਿਹ ਭਾਜਤ ਦੁਸਟ ਬਿਲੋਕ ਜੁਧੰ।
ਮਦ ਮਤ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕਰਾਲ ਧਰੰ। ਜਯ ਸਦ ਸੁਰਾਸੁਰਯੰ ਉਚਰੰ। ੫੫।
ਨਵ ਕਿੰਕਣ ਨੇਵਰ ਨਾਦ ਹੁੰਅੰ। ਚਲ ਚਾਲ ਸਭਾਚਲ ਕੰਪ ਭੂਅੰ।
ਘਣ ਘੁੰਘਰ ਘੰਟਣ ਘੋਰ ਸੁਰੰ। ਚਰ ਚਾਰ ਚਰਾਚਰਯੰ ਹੁਹਰੰ। ੫੬।

ਚਲ ਚੋਦਹੁੰ ਚਕ੍ਰਨ ਚਕ੍ਰ ਫਿਰੰ। ਬਢਵੰ ਘਟਵੰ ਹਰੀਅੰ ਸੁਭਰੰ।
ਜਗ ਜੀਵ ਜਿਤੇ ਜਲਯੰ ਬਲਯੰ। ਅਸ ਕੋ ਜੁ ਤਵਾਇਸਿਅੰ ਮਲਯੰ। ੫੭।
ਘਟ ਭਾਦਵ ਮਾਸ ਕੀ ਜਾਣ ਸੁੰਭ। ਤਨ ਸਾਵਰੋ ਰਾਵਰੋਅੰ ਹੁਲਸੰ।
ਰਦ ਪੰਗਤਿ ਦਾਮਿਨੀਅੰ ਦਮੰਕੰ। ਘਟ ਘੁੰਘਰ ਘੰਟ ਸੁਰ ਘਮਕੰ। ੫੮।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਘਟਾ ਸਾਵਣੰ ਜਾਣ ਸ੍ਰਯਾਮੰ ਸੁਹਾਯੰ। ਮਣੀ ਨੀਲ ਨਗਿਯੰ ਲਖ ਸੀਸ ਨਿਆਯੰ।
ਮਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰਯਾਮੰ ਮਹਾ ਅਭਿਰਾਮੰ। ਮਹਾ ਰੂਪ ਰੂਪੰ ਮਹਾ ਕਾਮ ਕਾਮੰ। ੫੯।
ਫਿਰੈ ਚਕ੍ਰ ਚਉਦਹ ਪੁਰੀਯੰ ਮਪਿਆਣੰ। ਇਸੇ ਕੋਨ ਬੀਯੰ ਫਿਰੈ ਆਇਸਾਣੰ।
ਕਹੇ ਕੁੰਟ ਕੋਨੇ ਬਿਖੈ ਭਾਜ ਬਾਚੇ। ਸਭੰ ਸੀਸ ਕੇ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਨਾਚੈ। ੬੦।

ਕਰੇ ਕੋਟ ਕੋਊ ਯੈ ਕੋਟਿ ਓਟੰ। ਬਚੈਗੇ ਨ ਕਿਉ ਹੂੰ ਕਰੈ ਕਾਲ ਚੋਟੰ।
ਲਿਖ ਜੰਤੁ ਕੋਤੇ ਪੜੰ ਮੰਤੁ ਕੋਟੰ। ਬਿਨਾ ਸਰਨਿ ਤਾਕੀ ਨਹੀ ਓਰ ਓਟੰ। ੬੧।
ਲਿਖੰ ਜੰਤੁ ਬਾਕੇ ਪੜੰ ਮੰਤੁ ਹਾਰੈ। ਕਰੇ ਕਾਲ ਕੇ ਅੰਤ ਲੈ ਕੇ ਬਿਚਾਰੇ।
ਕਿਤਿਓ ਤੰਤੁ ਸਾਧੇ ਜੁ ਜਨਮ ਬਿਤਾਇਓ। ਭਏ ਫੋਕਟੰ ਕਾਜ ਏਕੈ ਨ ਆਇਓ। ੬੨।

੧. ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਉਕਤੀ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਨਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੨. 'ਪ੍ਰਜਲੰ' ੩. 'ਭਾਕਿ'

ਤੋਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤੋਟਕ ਛੰਦ

(ਤੋਰੀਆਂ) ਝਾਂਝਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਨਾਦ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, (ਤੋਰਾ) ਮੁਖ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਹੈ। (ਤੋਰੀ) ਭਭਕ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋਏ ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਦਹਾੜ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ੫੩। (ਤੂੰ) ਭੂਤ, ਭਵਿਖਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿਚ ਉਬਾਰਨ ਦਾ ਇਕ (ਤੂੰ) ਹੀ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹੈ। (ਤੂੰ) ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ, ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ, ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੰਗਲਮਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੂੰ ਹੀ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੫੪।

(ਤੋਰੀਆਂ) ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਚਿੱਟੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸਟ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁੱਪ-ਭੁਮੀ ਵਿਚੋਂ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਤੂੰ) ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਸਦਾ (ਤੋਰੀ) ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੫੫। (ਜਦੋਂ ਤੋਰੀ) ਤਤਾਗੀ ਅਤੇ ਝਾਂਝਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਨਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ) ਸਾਰੇ ਪਰਬਤ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਕੰਬਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ (ਤੋਰੇ) ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ (ਤਾਂ) ਚੌਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਜੜ-ਚੇਤਨ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੫੬।

ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ (ਤੋਰਾ ਹੀ) ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੂੰ) ਵਧਿਆ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਖਣਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਦੇ ਜਲ-ਬਲ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਜੀਵ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਜੋ ਤੋਰੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਮੋਟ (ਮਲ) ਦੇਵੇ। ੫੭। ਜਿਵੇਂ ਭਾਦੋਂ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਘਟਾ ਸੋਭਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋਰਾ ਸਾਂਵਲਾ ਸ਼ਰੀਰ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। (ਤੋਰੇ) ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪਾਲ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਗਰਜ ਵਾਂਗ ਹੈ। ੫੮।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

(ਤੋਰਾ) ਸਾਂਵਲਾ ਸਰੂਪ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਸਾਵਣ ਦੀ ਘਟਾ ਹੋਵੇ। (ਤੋਰੇ ਇਸ ਸਾਂਵਲੇ ਰੂਪ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਨੀਲ ਮਣੀਆਂ ਨੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਤੋਰੇ ਸਾਂਵਲੇਪਨ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀਨ ਸਮਝਿਆ ਹੈ)। (ਤੋਰਾ) ਮਹਾਨ ਸੁੰਦਰ ਸਾਂਵਲਾ ਸਰੂਪ ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਤੂੰ) ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਮਹਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਕਾਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਹਾ ਕਾਮ ਹੈ। ੫੯। ਚੌਦਾਂ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ (ਤੋਰਾ) ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਦੂਜਾ ਕੌਣ ਹੈ ? ਜੇ (ਤੋਰੀ) ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਮੋੜ ਸਕੇ। ਦਸੋ, ਕਿਹੜੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ (ਉਹ) ਭਜ ਕੇ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕਾਲ ਨਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੬੦।

(ਭਾਵੇਂ) ਕੋਈ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣਾ ਲਏ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਕਿਲਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਲਏ, (ਪਰ ਜਦੋਂ) ਕਾਲ ਚੋਟ ਕਰੇਗਾ (ਉਹ) ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। (ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ) ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਯੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਲਏ ਅਤੇ ਕਹੌੜਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਲਏ, ਬਿਨਾ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਓਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੬੧। ਯੰਤ੍ਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਥਕ ਗਏ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਹਾਰ ਗਏ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਅੰਤ ਕਾਲ ਤਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਤੰਤ੍ਰ ਸਾਧ ਲਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਜਨਮ ਹੀ ਬਿਤਾ ਦਿੱਤੇ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ (ਉਦਮ) ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਗਏ, ਇਕ ਵੀ ਕੰਮ ਨ ਆਇਆ। ੬੨।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਕਿਤੇ ਨਾਸ ਮੂੰਦੇ ਭਏ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ। ਕਿਤੇ ਕੰਠ ਕੰਠੀ ਜਟਾ ਸੀਸ ਧਾਰੀ।
ਕਿਤੇ ਚੀਰ ਕਾਨੰ ਜੁਗੀਸੰ ਕਹਾਯੰ। ਸਭੇ ਫੋਕਟੰ ਧਰਮ ਕਾਮੰ ਨ ਆਯੰ। ੬੩।
ਮਧੁ ਕੀਟਭੰ ਰਾਛਸੇਸੰ ਬਲੀਅੰ। ਸਮੇ ਆਪਨੀ ਕਾਲ ਤੇਊ ਦਲੀਅੰ।
ਭਏ ਸੁੰਭ ਨੈਸੁੰਭ ਸੁੰਦੰਤਬੀਜੰ। ਤੇਊ ਕਾਲ ਕੀਨੇ ਪੁਰੇਜੇ ਪੁਰੇਜੰ। ੬੪।

ਬਲੀ ਪ੍ਰਿਥੀਅੰ ਮਾਨਧਾਤਾ ਮਹੀਪੰ। ਜਿਨੈ ਰਥ ਚਕ੍ਰੰ ਕੀਏ ਸਾਤ ਦੀਪੰ।
ਭੁਜੰ ਭੀਮ ਭਰਥੰ ਜਗੰ ਜੀਤ ਡੰਡਿਯੰ। ਤਿਨੈ ਅੰਤ ਕੇ ਅੰਤ ਕੇ ਕਾਲ ਖੰਡਿਯੰ। ੬੫।
ਜਿਨੈ ਦੀਪ ਦੀਪੰ ਦੁਹਾਈ ਫਿਰਾਈ। ਭੁਜਾ ਦੰਡ ਚੈ ਛੋਟਿ ਛੁੱਟੁ ਛਿਨਾਈ।
ਕਰੇ ਜਗ ਕੋਟੰ ਜਸੰ ਅਨਿਕ ਲੀਤੇ। ਵਹੈ ਬੀਰ ਬੇਕੇ ਬਲੀ ਕਾਲ ਜੀਤੇ। ੬੬।

ਕਈ ਕੋਟ ਲੀਨੇ ਜਿਨੈ ਦੁਰਗ ਢਾਹੇ। ਕਿਤੇ ਸੂਰਬੀਰਾਨ ਕੇ ਸੈਨ ਗਾਹੇ।
ਕਈ ਜੰਗ ਕੀਨੇ ਸੁ ਸਾਕੇ ਪਵਾਰੇ। ਵਹੈ ਦੀਨ ਦੇਖੇ ਗਿਰੇ ਕਾਲ ਮਾਰੇ। ੬੭।
ਜਿਨੈ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਕਰੀ ਕੋਟਿ ਜੁਗਿਯੰ। ਰਸੰ ਆਨਰਸੰ ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਭੁਗਿਯੰ।
ਵਹੈ ਅੰਤ ਕੇ ਪਾਵ ਨਾਗੇ ਪਧਾਰੇ। ਗਿਰੇ ਦੀਨ ਦੇਖੇ ਹਠੀ ਕਾਲ ਮਾਰੇ। ੬੮।

ਜਿਨੈ ਖੰਡੀਅੰ ਦੰਡ ਧਾਰੰ ਅਪਾਰੰ। ਕਰੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੂਰ ਚੇਰੇ ਦੁਆਰੰ।
ਜਿਨੈ ਇੰਦ੍ਰ ਸੇ ਜੀਤ ਕੇ ਛੋਡਿ ਡਾਰੇ। ਵਹੈ ਦੀਨ ਦੇਖੇ ਗਿਰੇ ਕਾਲ ਮਾਰੇ। ੬੯।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਜਿਤੇ ਰਾਮ ਹੁਏ। ਸਭੈ ਅੰਤਿ ਮੁਏ। ਜਿਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ ਹੈ। ਸਭੈ ਅੰਤਿ ਜੈ ਹੈ। ੭0।
ਜਿਤੇ ਦੇਵ ਹੋਸੀ। ਸਭੈ ਅੰਤ ਜਾਸੀ। ਜਿਤੇ ਬੋਧ ਹੈ ਹੈ। ਸਭੈ ਅੰਤਿ ਛੈ ਹੈ। ੭੧।
ਜਿਤੇ ਦੇਵ ਰਾਯੰ। ਸਭੈ ਅੰਤ ਜਾਯੰ। ਜਿਤੇ ਦਈਤ ਏਸੰ। ਤਿਤ੍ਯੋ ਕਾਲ ਲੇਸੰ। ੭੨।

ਨਰਸਿੰਘਾਵਤਾਰੰ। ਵਹੇ ਕਾਲ ਮਾਰੰ। ਬਡੇ ਡੰਡਧਾਰੀ। ਹਣਿਓ ਕਾਲ ਭਾਰੀ। ੭੩।
ਦਿਜੰ ਬਾਵਨੇਯੰ। ਹਣਿਯੋ ਕਾਲ ਤੇਯੰ। ਮਹਾ ਮਛ ਮੁੰਡੰ। ਫਧਿਓ ਕਾਲ ਖੁੰਡੰ। ੭੪।
ਜਿਤੇ ਹੋਇ ਬੀਤੇ। ਤਿਤੇ ਕਾਲ ਜੀਤੇ। ਜਿਤੇ ਸਰਨਿ ਜੈ ਹੈ। ਤਿਤਿਓ ਰਾਖਿ ਲੈਹੇ। ੭੫।

ਕਈ ਨਾਸਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੋ ਗਏ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਗਲ ਵਿਚ ਕੰਠੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਧਾਰੀਆਂ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਕੰਠ ਪੜਵਾ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਯੋਗੀ-ਰਾਜ ਅਖਵਾਇਆ, (ਪਰ ਇਹ) ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਫੋਕੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਅੰਤ ਕਾਲ ਨੂੰ) ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ੬੩। ਮਧੁ ਅਤੇ ਕੀਟਭ ਵਰਗੇ ਬਲਵਾਨ ਮਹਾਨ ਰਾਖਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, (ਪਰ) ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ 'ਤੇ ਕਾਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਸਲ ਦਿੱਤਾ। ਸੁੰਭ, ਨਿਸੁੰਭ ਅਤੇ ਰਕਤ-ਬੀਜ (ਵਰਗੇ ਰਾਖਸ਼) ਹੋਏ ਹਨ, (ਪਰ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਲ ਨੇ ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਰ ਕੇ (ਮਾਰਿਆ ਹੈ)। ੬੪।

ਬਲੀ, ਪ੍ਰਿਥੂ ਅਤੇ ਮਾਨਧਾਤਾ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਆਪਣੇ) ਰਥ ਦੇ ਪਹੀਆਂ ਨਾਲ ਸੱਤ ਦੀਪਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਭੀਮ ਨੇ (ਆਪਣੀਆਂ) ਭੁਜਾਵਾਂ (ਦੇ ਜੋਰ ਤੇ) ਮਹਾਭਾਰਤ (ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ) ਜਗਤ ਜਿਤਣ (ਜਿਤਨਾ ਗੌਰਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ) ਅਤੇ (ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ) ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ, (ਪਰ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਤ ਵਿਚ ਯਮਰਾਜ ਨੇ ਕਾਲ ਦੁਆਰਾ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ੬੫। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੀਪ-ਦੀਪਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ (ਆਪਣੀ) ਦੁਹਾਈ ਫਿਰਾਈ ਅਤੇ (ਆਪਣੀਆਂ) ਭੁਜਾਵਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਛੁੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਖੋਹ ਲਈ, ਕਰੋੜਾਂ ਯੋਧੇ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ, (ਪਰ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਕੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਲਵਾਨ ਕਾਲ ਨੇ ਜਿਤ ਲਿਆ। ੬੬।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਕਰੋੜ ਕਿਲੋ ਜਿਤ ਲਏ ਜਾਂ ਢਾਹ ਦਿੱਤੇ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੈਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਧੋਲ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਯੁੱਧ ਲੜੇ ਅਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਸਾਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ (ਰਚਾਏ), ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਵੀ ਕਾਲ ਦੇ ਮਾਰੇ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਵੇਖੇ ਹਨ। ੬੭। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰੋੜਾਂ ਯੁਗਾਂ ਤਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਹੀ ਗਏ, (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਠੀ ਕਾਲ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਡਿਗਿਆ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ੬੮।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਾਰ ਦੰਡਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰ ਤੇ ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਦਰ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਕਾਲ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਦੀਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਹਨ। ੬੯।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਰਾਮ (ਆਦਿ ਅਵਤਾਰ) ਹੋਏ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਤਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਵਰਗੇ ਅਵਤਾਰ) ਹੋਏ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ੭0। (ਭਵਿਸ਼ ਵਿਚ) ਜਿਤਨੇ ਦੇਵਤੇ ਹੋਣਗੇ, (ਉਹ) ਸਾਰੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਬੁੱਧ (ਵਰਗੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼) ਹੋਏ ਹਨ, (ਉਹ) ਸਾਰੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ੭੧। ਜਿਤਨੇ ਦੇਵ-ਰਾਜ (ਹੋਏ ਹਨ), (ਉਹ) ਸਾਰੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਦੈਤ-ਰਾਜ (ਹੋਏ ਹਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ (ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)। ੭੨।

ਨਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਲ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦੰਡ-ਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਬਲਵਾਨ ਕਾਲ ਨੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੭੩। (ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ) ਬਾਵਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਲ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਵੱਡੇ ਸਿਰ ਵਾਲੇ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਲ ਨੇ ਜਾਲ (ਖੁੰਡ) ਵਿਚ ਫਸਾ ਲਿਆ। ੭੪। ਜਿਤਨੇ ਵੀ (ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ) ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਜਿਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ (ਮਹਾਕਾਲ ਦੀ) ਸਰਨ ਵਿਚ ਜਾਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਬਚਾ ਲਏਗਾ। ੭੫।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਬਿਨਾ ਸਰਨਿ ਤਾਕੀ ਨ ਅਉਰੈ ਉਪਾਯੰ। ਕਹਾ ਦੇਵ ਦਈਤੰ ਕਹਾ ਰੰਕ ਰਾਯੰ।
ਕਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੰ ਕਹਾ ਉਮਰਾਯੰ। ਬਿਨਾ ਸਰਨਿ ਤਾਕੀ ਨ ਕੋਟੈ ਉਪਾਯੰ। ੭੬।
ਜਿਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤ ਸੁ ਦੁਨੀਅੰ ਉਪਾਯੰ। ਸਭੈ ਅੰਤਿਕਾਲੰ ਬਲੀ ਕਾਲਿ ਘਾਯੰ।
ਬਿਨਾ ਸਰਨਿ ਤਾਕੀ ਨਹੀ ਔਰ ਓਟੰ। ਲਿਖੇ ਜੰਤੁ ਕੋਤੇ ਪਤੇ ਮੰਤੁ ਕੋਟੰ। ੭੭।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਜਿਤੇਕਿ ਰਾਜ ਰੰਕਯੰ। ਹਨੇ ਸੁ ਕਾਲ ਬੰਕਯੰ।
ਜਿਤੇਕਿ ਲੋਕ ਪਾਲਯੰ। ਨਿਦਾਨ ਕਾਲ ਦਾਲਯੰ। ੭੮।
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪਾਣਿ ਜੇ ਜਪੈ। ਅਨੰਤ ਬਾਟ ਤੇ ਬਾਪੈ।
ਜਿਤੇਕਿ ਕਾਲ ਧਿਆਇ ਹੈ। ਜਗਤਿ ਜੀਤ ਜਾਇ ਹੈ। ੭੯।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਚਾਰ ਚਿਤ੍ਰਯੰ। ਪਰਮਯੰ ਪਵਿਤ੍ਰਯੰ।
ਅਲੋਕ ਰੂਪ ਰਾਜਿਯੰ। ਸੁਣੇ ਸੁ ਪਾਪ ਭਾਜਿਯੰ। ੮0।
ਬਿਸਾਲ ਲਾਲ ਲੋਚਨੰ। ਬਿਅੰਤ ਪਾਪ ਮੋਚਨੰ।
ਚਮਕ ਚੰਦ੍ਰ ਚਾਰਯੰ। ਅਘੀ ਅਨੇਕ ਤਾਰਯੰ। ੮੧।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਜਿਤੇ ਲੋਕ ਪਾਲੰ। ਤਿਤੇ ਜੇਰ ਕਾਲੰ।
ਜਿਤੇ ਸੂਰ ਚੰਦ੍ਰੰ। ਕਹਾ ਇੰਦ੍ਰ ਬਿੰਦ੍ਰੰ। ੮੨।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਫਿਰੈ ਚੋਦਹੁੰ ਲੋਕਯੰ ਕਾਲ ਚਕ੍ਰੰ। ਸਭੈ ਨਾਥ ਨਾਥੇ ਭ੍ਰਮੰ ਭਉਹ ਬਕੰ।
ਕਹਾ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਕਹਾ ਚੰਦ ਸੂਰੰ। ਸਭੈ ਹਾਥ ਬਾਧੇ ਖਰੇ ਕਾਲ ਹਜੂਰੰ। ੮੩।

ਸੁੰਯਾ

ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਯੋ ਭਗਵਾਨ ਸੁ ਜਾਗਤ ਯਾ ਜਗ ਜਾਕੀ ਕਲਾ ਹੈ।
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਿਵ ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਯੋ ਜੁਗੀਆ ਹੈ।
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਸੁਰਾਸੁਰ ਗੰਧੂਬ ਜਛ ਭੁਜੰਗ ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾ ਹੈ।
ਅਉਰ ਸੁਕਾਲ ਸਭੈ ਬਸਿ ਕਾਲ ਕੇ ਏਕ ਹੀ ਕਾਲ ਅਕਾਲ ਸਦਾ ਹੈ। ੮੪।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਉਸ (ਮਹਾਕਾਲ) ਦੀ ਸ਼ਰਨ (ਵਿਚ ਗਏ ਤੋਂ) ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਪਾ ਨਹੀਂ ਹੈ
(ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ)। ਕੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ, ਕੀ ਕੰਗਾਲ ਅਤੇ ਰਾਜੇ, ਕੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ,
ਕੀ ਅਮੀਰ (ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ), (ਸਭ) ਉਸ ਦੀ ਓਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਰੋੜਾਂ ਉਪਾ (ਕਰਨ ਨਾਲ
ਵੀ ਕਾਲ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ) ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ੭੬। ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਜੀਵ ਜੰਤ (ਉਸ ਨੇ) ਦੁਨੀਆ
ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, (ਉਹ) ਸਾਰੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਬਲਵਾਨ ਕਾਲ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਬਚਣ ਦੀ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਓਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਭਾਵੇਂ) ਕਿਤਨੇ ਹੀ
ਯੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਲਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਲਏ ਜਾਣ। ੭੭।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਰੰਕ ਹੋਏ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਟੇਢੀ ਚਾਲ ਵਾਲੇ ਕਾਲ ਨੇ
ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਲੋਕ-ਪਾਲ (ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਾਲ ਨੇ ਦਲ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੭੮। ਜਿਹੜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਮਹਾਕਾਲ) ਨੂੰ ਜਪਦੇ
ਹਨ, (ਉਹ ਰਖਿਆ ਲਈ) ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸਾਧਨ ਜੁਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਕਾਲ
(ਮਹਾਕਾਲ) ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਗਤ ਉਤੇ ਜਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੭੯।

(ਜਿਸ ਦਾ) ਸਰੂਪ ਬਚਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤਰ ਹੈ, (ਜੋ) ਅਲੌਕਿਕ
ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ) ਸੁਣ ਕੇ ਪਾਪ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੮0। (ਉਸ
ਦੇ) ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਲਾਲ ਨੇਤਰ ਬੇਅੰਤ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ਉਸ ਦੇ
ਸਰੂਪ ਦੀ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁੰਦਰ ਚਮਕ ਨੇ ਅਨੇਕ ਪਾਪੀ ਤਾਰੇ ਹਨ। ੮੧।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਜਿਤਨੇ ਲੋਕ ਪਾਲ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਾਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਜਿਤਨੇ ਸੂਰਜ ਤੇ
ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਇੰਦਰਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚ ਹਨ (ਸਭ ਕਾਲ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹਨ)। ੮੨।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲ ਦਾ ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ) ਟੇਢੀ ਭੋਂ ਫਿਰਾ ਕੇ
ਸਾਰੇ ਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਨਥ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਕੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ, ਸਾਰੇ
ਕਾਲ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਖੜੋਤੇ ਹਨ। ੮੩।

ਸੁੰਯਾ

ਕਾਲ (ਸਮਾਂ) ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਭਗਵਾਨ (ਵਿਸ਼ਣੂ) ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤੀ)
ਨਾਲ ਇਹ ਜਗਤ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਗਤੀਮਾਨ ਹੈ)। ਕਾਲ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪ੍ਰਗਟ
ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਾਲ ਹੀ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਯੋਗੀ ਹੋਇਆ। ਕਾਲ ਹੀ ਪਾ ਕੇ ਦੇਵਤੇ, ਦੈਂਤ,
ਗੰਧਰਬ, ਯਕਸ਼, ਸੱਪ, ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈਆਂ। ਹੋਰ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ
ਪਦਾਰਥ ('ਸੁਕਾਲ') ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਾਲ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹਨ, ਬਸ ਇਕੋ ਮਹਾਕਾਲ
ਹੀ ਕਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ੮੪।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਨਮੋ ਦੇਵ ਦੇਵੰ ਨਮੋ ਖੜਗ ਧਾਰੰ। ਸਦਾ ਏਕ ਰੂਪ ਸਦਾ ਨਿਰਬਿਕਾਰੰ।
ਨਮੋ ਰਾਜਸੰ ਸਾਤਕੰ ਤਾਮਸੇਅੰ। ਨਮੋ ਨਿਰਬਿਕਾਰੰ ਨਮੋ ਨਿਰਜੁਰੇਅੰ। ੮੫।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਨਮੋ ਬਾਣ ਪਾਣੰ। ਨਮੋ ਨਿਰਭਯਾਣੰ।
ਨਮੋ ਦੇਵ ਦੇਵੰ। ਭਵਾਣੰ ਭਵੇਅੰ। ੮੬।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਨਮੋ ਖਗ ਖੰਡੰ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕਟਾਰੰ। ਸਦਾ ਏਕ ਰੂਪੰ ਸਦਾ ਨਿਰਬਿਕਾਰੰ।
ਨਮੋ ਬਾਣ ਪਾਣੰ ਨਮੋ ਦੰਡ ਧਾਰਿਯੰ। ਜਿਨੈ ਚੌਦਹੂੰ ਲੋਕ ਜੋਤੰ ਬਿਬਾਰਿਯੰ। ੮੭।
ਨਮਸਕਾਰਯੰ ਮੋਰ ਤੀਰੰ ਤੁਫੰਗੰ। ਨਮੋ ਖਗ ਅਦਗੰ ਅਭੈਅੰ ਅਭੰਗੰ।
ਗਦਾਯੰ ਗ੍ਰਿਸਟੰ ਨਮੋ ਸੈਹਬੀਅੰ। ਜਿਨੈ ਤੁਲੀਯੰ ਬੀਰ ਬੀਯੋ ਨ ਬੀਅੰ। ੮੮।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਨਮੋ ਚਕ੍ਰ ਪਾਣੰ। ਅਭੂਤੰ ਭਯਾਣੰ।
ਨਮੋ ਉਗ੍ਰਦਾਤੰ। ਮਹਾ ਗ੍ਰਿਸਟ ਗਾਤੰ। ੮੯।
ਨਮੋ ਤੀਰ ਤੋਪੰ। ਜਿਨੈ ਸਤ੍ਰ ਘੋਪੰ।
ਨਮੋ ਧੋਪ ਪਟੰ। ਜਿਨੇ ਦੁਸਟ ਦਟੰ। ੯੦।
ਜਿਤੋ ਸਸਤ੍ਰ ਨਾਮੰ। ਨਮਸਕਾਰ ਤਾਮੰ।
ਜਿਤੋ ਅਸਤ੍ਰ ਭੈਯੰ। ਨਮਸਕਾਰ ਤੇਯੰ। ੯੧।

ਸ੍ਰੀਯਾ

ਮੇਰੁ ਕਰੋ ਤ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੁਹਿ ਜਾਹਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨ ਦੂਸਰ ਤੋ ਸੋ।
ਭੂਲ ਛਿਮੋ ਹਮਰੀ ਪ੍ਰਭ ਆਪਨ ਭੂਲਨਹਾਰ ਕਹੂੰ ਕੋਉ ਮੇ ਸੋ।
ਸੇਵ ਕਰੀ ਤੁਮਰੀ ਤਿਨ ਕੇ ਸਭ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਖੀਅਤ ਦੁਬ ਭਰੇ ਸੋ।
ਯਾ ਕਲ ਮੈ ਸਭ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ ਭਾਰੀ ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਭਾਰੀ ਭਰੋਸੋ। ੯੨।
ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਸੇ ਕੋਟ ਨਿਸਚਾਰ ਜਾਹਿ ਛਿਨੇਕ ਬਿਖੈ ਹਨਿ ਭਾਰੇ।
ਪ੍ਰਮਰ ਲੋਚਨ ਚੰਡ ਅਉ ਮੁੰਭ ਸੇ ਮਾਹਿਖ ਸੇ ਪਲ ਬੀਚ ਨਿਵਾਰੇ।
ਚਾਮਰ ਸੇ ਰਣਿ ਚਿਛਰ ਸੇ ਰਕਤਿਛਣ ਸੇ ਝਟ ਦੈ ਝਝਕਾਰੇ।
ਐਸੇ ਸੁ ਸਾਹਿਬੁ ਪਾਇ ਕਹਾ ਪਰਵਾਹ ਰਹੀ ਇਹ ਦਾਸ ਤਿਹਾਰੇ। ੯੩।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

(ਹੇ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਹੇ ਖੜਗਧਾਰੀ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਤੂੰ) ਸਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈਂ। (ਹੇ) ਰਜੇ, ਸਤੇ ਅਤੇ ਤਮੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਹੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ੮੫।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

(ਹੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਾਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਹੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਜਿਸ ਦੀ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ)। ੮੬।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

(ਹੇ) ਤਲਵਾਰ, ਖੰਡੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਕਟਾਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਸਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਾਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਦੰਡ (ਸੋਟਾ) ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਪਸਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ)। ੮੭। (ਹੇ) ਤੀਰ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਸਰੂਪ ! ਮੇਰੀ (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਦਾਗ-ਰਹਿਤ, ਭੈ-ਰਹਿਤ, ਅਟੁੱਟ ਖੜਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਵੱਡੀ ਗਦਾ ਅਤੇ ਸੈਹੱਬੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਸੂਰਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ)। ੮੮।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ

ਹੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਤੱਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਂਦ ਵਾਲੇ ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। (ਹੇ) ਵੱਡੀਆਂ, ਤਿਖੀਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦਾਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੇ ! (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ੮੯। ਜਿਸ ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਤੋਪਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਧੀ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਕਿਰਚ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਭਾਂਟਿਆ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ੯੦। ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਨਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸਸਤ੍ਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਅਸਤ੍ਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ੯੧।

ਸ੍ਰੀਯਾ

ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਤਿਨਕੇ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਮੇਰੀ ਭੂਲ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ (ਕਿਉਂਕਿ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੁਲਾਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿਚ (ਮੈਨੂੰ) (ਮਹਾ) ਕਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰੀਆਂ ਭੁਜਾਵਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ੯੨। ਜਿਸ ਨੇ ਸੁੰਭ-ਨਿਸੁੰਭ ਵਰਗੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰਾਖਸ਼ ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ; ਪ੍ਰਮੁੱਲਚਨ, ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਅਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਵਰਗੇ (ਦੈਂਤ) ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ; ਚਾਮਰ, ਚਿੱਛਰ, ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਦੈਤ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਜਲਦੀ ਹੀ ਝਾੜ ਸੁਟੇ ਹਨ; ਅਜਿਹੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਾਹਦੀ ਪਰਵਾਹ ਰਹੀ ਹੈ। ੯੩।

ਕਾਟਕ
ਬਚਿਤ੍ਰ

੧. 'ਪਛਾਰੇ'

ਸਿੰਘਨਾਦ
TV & Radio

ਕਰਨਾਟਕ ਬਚਿਤ੍ਰ

ਮੁੰਡਹੁ ਸੇ ਮਧੁ ਕੀਟਭ ਸੇ ਮੁਰ ਸੇ ਅਘ ਸੇ ਜਿਨਿ ਕੋਟਿ ਦਲੇ ਹੈ।
ਓਟਿ ਕਰੀ ਕਬਹੂੰ ਨ ਜਿਨੈ ਰਣਿ ਚੋਟ ਪਰੀ ਪਗ ਚੈ ਨ ਟਲੇ ਹੈ।
ਸਿੰਧੁ ਬਿਖੈ ਜੇ ਨ ਬੂਡੇ ਨਿਸਚਾਰ ਪਾਵਕ ਬਾਣ ਬਹੇ ਨ ਜਲੇ ਹੈ।
ਤੇ ਅਸਿ ਤੋਰਿ ਬਿਲੋਕਿ ਅਲੋਕ ਸੁ ਲਾਜ ਕੇ ਛਾਡ ਕੈ ਭਾਜਿ ਚਲੇ ਹੈ। ੯੪।

ਰਾਵਣ ਸੇ ਮਹਿਰਾਵਣ ਸੇ ਘਟਕਾਨਹੁ ਸੇ ਪਲ ਬੀਚ ਪਛਾਰੇ।
ਬਾਰਦ ਨਾਦ ਅਕੰਪਨ ਸੇ ਜਗ ਜੰਗ ਜੁਰੈ ਜਿਨ ਸਿਉ ਜਮ ਹਾਰੇ।
ਕੁੰਭ ਅਕੁੰਭ ਸੇ ਜੀਤ ਸਭੈ ਜਗਿ ਸਾਤਹੂੰ ਸਿੰਧ ਹਥਿਆਰ ਪਖਾਰੇ।
ਜੇ ਜੇ ਹੁਤੇ ਅਕਟੇ ਬਿਕਟੇ ਸੁ ਕਟੇ ਕਰਿ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ ਮਾਰੇ। ੯੫।

ਜੇ ਕਹੂੰ ਕਾਲ ਤੇ ਭਾਜ ਕੇ ਬਾਚੀਅਤ ਤੇ ਕਿਹ ਕੁੰਟ ਕਹੇ ਭਜਿ ਜਾਈਐ।
ਆਗੇ ਹੂੰ ਕਾਲ ਧਰੇ ਅਸਿ ਗਾਜਤ ਛਾਜਤ ਹੈ ਜਿਹ ਤੇ ਨਸਿ ਅਈਐ।
ਐਸੇ ਨ ਕੈ ਗਯੇ ਕੋਈ ਸੁ ਦਾਵ ਰੇ ਜਾਹਿ ਉਪਾਵ ਸੇ ਘਾਵ ਬਚਈਐ।
ਜਾਤੇ ਨ ਛੁਟੀਐ ਮੁੜ ਕਹੂੰ ਹਸਿ ਤਾਕੀ ਨ ਕਿਉ ਸਰਣਾਗਤਿ ਜਈਐ। ੯੬।

ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਉ ਬਿਸਨੁ ਜਪੇ ਤੁਹਿ ਕੋਟਿਕ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਧਿਆਯੋ।
ਬ੍ਰਹਮ ਜਪਿਓ ਅਰੁ ਸੰਭੁ ਬਪਿਓ ਤਹਿ ਤੇ ਤੁਹਿਕੇ ਕਿਨ ਹੂੰ ਨ ਬਚਾਯੋ।
ਕੋਟਿ ਕਰੀ ਤਪਸਾ ਦਿਨ ਕੋਟਿਕ ਕਾਹੂ ਨ ਕੋਡੀ ਕੇ ਕਾਮ ਕਵਾਯੋ।
ਕਾਮ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਸੀਰੇ ਕੇ ਕਾਮ ਨ ਕਾਲ ਕੋ ਘਾਉ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਬਚਾਯੋ। ੯੭।

ਕਾਹੇ ਕੇ ਕੂਰ ਕਰੇ ਤਪਸਾ ਇਨ ਕੀ ਕੋਊ ਕੋਡੀ ਕੇ ਕਾਮ ਨ ਐਹੈ।
ਤੋਹਿ ਬਚਾਇ ਸਕੈ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਕੈ ਆਪਨ ਘਾਵ ਬਚਾਇ ਨ ਐਹੈ।
ਕੋਪ ਕਰਾਲ ਕੀ ਪਾਵਕ ਕੁੰਭ ਮੈ ਆਪਿ ਟੰਗਿਓ ਤਿਮ ਤੋਹਿ ਟੰਗੈ ਹੈ।
ਚੇਤ ਰੇ ਚੇਤ ਅਜੇ ਜੀਅ ਮੈ ਜੜ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨੁ ਕਾਮ ਨ ਐਹੈ। ੯੮।

ਤਾਹਿ ਪਛਾਨਤ ਹੈ ਨ ਮਹਾ ਪਸੁ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਤਿਹੂੰ ਪੁਰ ਮਾਰੀ।
ਪੂਜਤ ਹੈ ਪਰਮੇਸਰ ਕੈ ਜਿਹ ਕੈ ਪਰਸੈ ਪਰਲੋਕ ਪਰਾਰੀ।
ਪਾਪ ਕਰੇ ਪਰਮਾਰਥ ਕੈ ਜਿਹ ਪਾਪਨ ਤੇ ਅਤਿ ਪਾਪ ਲਜਾਈ।
ਪਾਇ ਪਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਕੇ ਜੜ ਪਾਹਨ ਮੈ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਰੀ। ੯੯।

ਮੁੰਡ ਵਰਗੇ, ਮਧੁ-ਕੈਟਭ ਜਿਹੇ, ਮੁਰ ਅਤੇ ਅਘ ਵਰਗੇ ਕਰੋੜਾਂ (ਦੈਂਤ) ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਕਦੀ (ਵੈਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ) ਓਟ ਨਹੀਂ ਲਈ ਅਤੇ ਜੋ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ) ਚੋਟ ਲਗਣ ਤੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਦੋ ਕਦਮ ਵੀ ਹਿਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਦੈਂਤ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਗਨ-ਬਾਣ ਚਲਣ ਤੇ ਵੀ ਸੜ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੀ ਅਲੌਕਿਕ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੱਜਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਜ ਗਏ ਹਨ। ੯੪।

ਰਾਵਣ, ਮਹਿਰਾਵਣ ਅਤੇ ਕੁੰਭਕਰਨ ਵਰਗੇ (ਜਿਸ ਨੇ) ਪਲ ਭਰ ਵਿਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ; ਮੇਘਨਾਦ ਅਤੇ ਅਕੰਪਨ ਵਰਗੇ ਯੋਧੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਗਤ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਯਮ ਵੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੁੰਭ ਅਤੇ ਅਕੁੰਭ ਵਰਗੇ (ਯੋਧੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਸਨ, (ਇਹ ਤੇ) ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਆਕਤਖਾਨ ਅਤੇ ਕਠੋਰ (ਦੈਂਤ) ਕਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ ਕਟ ਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ੯੫।

ਜੇ ਕਾਲ ਤੋਂ ਭਜ ਕੇ ਕਿਤੇ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ (ਦਸੇ) ਕਿਹੜੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭਜ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਈਐ। (ਜਿਧਰ ਜਾਈਏ ਉਧਰ) ਅਗੇ ਹੀ ਕਾਲ ਤਲਵਾਰ ਧਾਰੇ ਗੱਜਦਾ ਹੋਇਆ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ (ਵਾਪਸ) ਭਜ ਆਈਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਦਾਉ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਾ ਨਾਲ (ਕਾਲ ਦੀ) ਚੋਟ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕੀਏ। ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੁਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ਨ ਜਾਇਆ ਜਾਏ। ੯੬।

(ਹੇ ਜਿਗਿਆਸੂ !) ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਆਦਿ ਕਰੋੜਾਂ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ) ਜਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮ ਤੇ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਇਆ ਹੈ, (ਤੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਾਇਆ। (ਤੂੰ) ਕਰੋੜਾਂ (ਇਸ਼ਟ-ਦੇਵਾਂ ਦੀ) ਕਰੋੜਾਂ ਦਿਨ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕਿਸ ਨੇ ਵੀ (ਤੇਰਾ) ਕੋਡੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਵਾਇਆ। ਕਾਮਨਾ-ਭਰਿਆ ਮੰਤ੍ਰ ਦੰਮੜੀ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਕਾਲ ਦੀ ਚੋਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੯੭।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੂੜੀ ਤਪਸਿਆ ਕਿਸ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ; (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕੋਈ ਕੋਡੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ। (ਉਹ) ਤੈਨੂੰ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾ ਸਕੇਗਾ, ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਕਾਲ ਦੀ) ਚੋਟ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ। ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਿਆਨਕ ਹੋਏ (ਕਾਲ ਦੇ) ਅਗਨੀ-ਕੁੰਭ ਵਿਚ (ਇਹ ਸਾਰੇ) ਆਪ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੰਗਵਾ ਦੇਣਗੇ। ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਹੋਸ਼ ਕਰ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਕਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਪਾ ਵੀ) ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੯੮।

ਹੇ ਮਹਾ ਪਸੂ! ਉਸ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਤ ਹੈ। (ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਕਰ ਕੇ ਪੂਜਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹਣ ਨਾਲ (ਭਾਵ ਪੂਜਣ ਨਾਲ) ਪਰਲੋਕ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। (ਤੂੰ) ਪਰਮਾਰਥ ਸਮਝ ਕੇ ਜੋ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ (ਘੋਰ) ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤਿ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਪਾਪ ਵੀ ਲੱਜਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਮੂਰਖ ! (ਤੂੰ) ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਨ ਪੈ ਕਿਉਂਕਿ) ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੯੯।

ਖ਼ਾਲਸਾ ਨਿਊਜ਼

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਮੋਨ ਭਜੇ ਨਹੀ ਮਾਨ ਤਜੇ ਨਹੀ ਭੇਖ ਸਜੇ ਨਹੀ ਮੁੰਡ ਮੁੰਡਾਏ।
 ਕੰਠਿ ਨ ਕੰਠੀ ਕਠੋਰ ਧਰੈ ਨਹੀ ਸੀਸ ਜਟਾਨ ਕੇ ਜੂਟ ਸੁਹਾਏ।
 ਸਾਚੁ ਕਹੇ ਸੁਨਿ ਲੈ ਚਿਤੁ ਦੈ ਬਿਨੁ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਕੀ ਸਾਮ ਸਿਧਾਏ।
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਯਤ ਹੈ ਕਿਰਪਾਲ ਨ ਭੀਜਤ ਲਾਂਡਾ ਕਟਾਏ। ੧੦੦।

ਕਾਗਦ ਦੀਪ ਸਭੈ ਕਰਿ ਕੈ ਅਰ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰਨ ਕੀ ਮਸੁ ਕੈਹੋ।
 ਕਾਟਿ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸਿਗਰੀ ਲਿਖਬੇ ਹੁੰ ਕੇ ਲੇਖਨ ਕਾਜਿ ਬਨੈਹੋ।
 ਸਾਰਸੁਤੀ ਬਕਤਾ ਕਰਿ ਕੈ ਜੁਗ ਕੋਟਿ ਗਨੇਸ ਕੈ ਹਾਥਿ ਲਿਖੈਹੋ।
 ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਿਨਾ ਬਿਨਤੀ ਨ ਤਉ ਤੁਮ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਨੈਕੁ ਰਿਝੈਹੋ। ੧੦੧।

→ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਧਿਆਇ ਸੰਪੂਰਨ ਸਤੁ ਸੁਭਮ ਸਤੁ। ੧।

(ਉਸ ਨੂੰ) ਮੋਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਜਣ ਨਾਲ, ਮਾਣ (ਹੰਕਾਰ) ਛੱਡਣ ਨਾਲ, ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁਨਾਉਣ ਨਾਲ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗਲ ਵਿਚ ਕੰਠੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਕਠੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਹੀਂ (ਮਿਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ)। ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਚਿਤ ਦੇ ਕੇ ਸੁਣ ਲਵੋ ਕਿ ਬਿਨਾ ਦੀਨ-ਦਿਆਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗਏ (ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਾ ਰਾਹੀਂ ਗਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ)। ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁੰਨਤ ਆਦਿ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੧੦੦।

→ ਸਾਰੇ ਦੀਪਾਂ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾ ਲਈਏ, ਸਾਰੀ ਬਨਾਸਪਤੀ ਨੂੰ ਕਟ ਕੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਲੇਖਣ ਸਾਮਗ੍ਰੀ (ਕਲਮਾਂ) ਬਣਾ ਲਈਏ; ਸਰਸਵਤੀ ਦੇਵੀ ਖੁਦ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਯੁਗਾਂ ਤਕ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਹੱਥੀਂ (ਉਪਮਾ) ਲਿਖਵਾਈ ਜਾਏ (ਪਰ) ਕਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕੋਈ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਤੈਨੂੰ ਬੋੜਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਰਿਝਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ੧੦੧।

→ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਨਾਂ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਅਧਿਆਇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਸੁਭ ਹੈ। ੧।

ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ